

מאד מאד קשה השגתה, אבל גם ההתבוננות והעיון בענין זה מעלה כבר את האדם לאין שיעור וערך... (מתוך דעת חכמה ומוסר לגר"י ממיר, סוף ח"ב).
ע"ע במובא להלן ה; יא-יב.

'עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי, כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק...' –
'כמתבאר, דרק בעינן שיהא ראוי לדירת עראי גם כן אם ירצה, מה שאין כן למעלה מעשרים
דאין אדם עושה רק קבע דוקא פסולה.

המתבאר, כי תיכף אחר יום הכפורים ששב בתשובה, צוותה התורה לעשות מעשה למען יתחזק
בעיון יותר, כי אי אפשר לעמוד בתשובתו רק כשיעשה העולם עראי ולא קבע. ואמנם להיות
תמיד כן במעשה בפועל, לא עמדו בזה רק חסידים הראשונים שעשו מלאכתן עראי ותורתן קבע
משא"כ כל העולם אין יכולים לעמוד בזה, והרי מצות זכירת ישיבת סוכה לכל העולם – על כן
באה ההלכה שיהיה אפשר לעשות עראי – פירוש שישמור את כחותיו שלא יתקלקלו ח"ו
באופן שיהיה מוכרח לעשות העולם קבע תמיד דוקא, ורק ירגיל עצמו לפרקים להיכולת לעשות
העולם עראי גם במעשה אם ירצה לעת מצוא כשנדרש הענין... וזהו קוטב כונת מצות הסוכה
לפי דעת רבא דקיי"ל כוותיה' (מתוך חכמה ומוסר ח"א פז).

*

'מה שאנחנו קוראים 'אמונה', אין לו כל שייכות למה שהגויים קוראים בשם זה. היא אינה ענין
של 'עקרי אמונה' ואמירתם, וגם אינה 'השקפה'. ההתחלה שלה היא: 'יסוד היסודות ועמוד
החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון' (רמב"ם יסודי התורה א,א). התחלתה היא – ידיעה! וידיעה
זאת אינה ידיעה מופשטת, אלא ידיעה חושית; –

אמרו בריש סוכה 'סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה פסולה שנאמר למען ידעו דרתכם...
ולמעלה מעשרים אמה לא שלטא בה עינא' – הרי גדר למען ידעו הוא דוקא ידיעה בחוש.
ממוצא דבר אנו מוכרחים לפרש גם פסוק זה ככה: וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא
האלקים וגו' – כי גם שם נתחייבנו בידיעה חושית.

כל בני אדם חייבים לדעת את הבורא ידיעה חושית. הרי הקב"ה טרח עם מצרים עד וידעו מצרים
כי אני ה'; אבל לידיעה זו הגיעו רק בשעת מותם, ואצל הכלל-ישראל ידיעה זו היא התחלה
לאמונה! (מתוך עלי שור ח"ב עמ' רצו).

דף ג

**'מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית – בית שמאי אומרים: לא יצא ובית הלל אומרים:
יצא'.** טעמם של בית שמאי, גזרה שמא יימשך אחר שלחנו. ומבואר בתוס' שאף על פי שהוא דין דרבנן,
אם ישב בסוכה זו לא יצא ידי חובתו אפילו מדאורייתא [ויש כח ביד חכמים להפקיע מצוותו]. ואולם
יש שנראה מדבריהם שלא כדברי התוס'. ע' במובא בכללות ענין זה בברכות יא. וע"ע הר צבי ובירור הלכה כאן; אבי
עזרי ריש הל' תפילה; דברי אברהם ח"ב כו, י; שבט הלוי ח"ה עה וח"ח מה; דברי מרדכי ח.

ונראה שלענין דיני ספקות, לכל הדעות נידון הדבר כספק דרבנן ולקולא כיון שכל עיקר הדין הוא גזרה דרבנן. ואולם לענין כפייה על מצות עשה שב"ד כופין עד שתצא נפשו (כתובות פו.) וכן לענין הוצאת ממונו עד חומש לצורך מצות עשה – נראה שלדעת התוס' נידון כמצוה דאורייתא, ולדעת החולקים אינו אלא כשאר דינים מדרבנן (עפ"י הערות במסכת סוכה).

רש"י ד"ה ורבי יהודה... 'ולא כמסובין הן ולא כזקופין'. נראה שצריך לומר 'אלא כזקופין'. (ובבן יהוידע נקט כפי הגרסה שלפנינו, ע"ש באורו).

'לעולם בתרתי פליגי; פליגי בסוכה קטנה ופליגי בסוכה גדולה...' לדעת הרי"ף [כפירוש הרא"ש] ועוד, טעם שתי המחלוקות אחד הוא; האם גזרו שמא יימשך אחר שלחנו ולכן צריך שיהא השלחן בסוכה, אם לאו. ולפי זה כיון שפסק רב שמואל בר יצחק כבית שמאי בסוכה קטנה, אם כן בשתי המחלוקות הלכה כן, שאם השלחן חוץ לסוכה – לא יצא ידי חובתו, גם בסוכה גדולה. וכן דעת רבנו חננאל, רמב"ן וראב"ד, וכן פסק הרמב"ם והשלחן-ערוך (תרלד, ד).
[וכתב הרמב"ן: אין הבדל אם השלחן מחוץ לסוכה או אם אוכל ללא שלחן, שפתו בידו – פסול. אכן נראה שכל זה רק בסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו, שמתוך שהמקום צר ודחוק חששו חכמים שמא יצא החוצה, אבל בסוכה גדולה נראה שלא גזרו אלא באופן המפורש בגמרא 'כגון דיתייב אפומא דמטולתא ושולחנו בתוך הבית', אבל כשאוכל ללא שלחן נראה שלא גזרו. כן צידד בשער הציון תרלד אות ז. וע' גם בספר הר צבי כאן].

לדעה זו יש אומרים שאם אוכל בסוכה קטנה ושולחנו נמצא בסוכה גדולה – יצא, שהרי גם אם יימשך אחר שלחנו נמצא אוכל בסוכה (עפ"י רעק"א סופ"ב; בית הלוי ח"ג נג). ויש חולקים וסוברים שלא יצא כי חכמים פסלו הסוכה כשאינה מחזקת שלחנו, ואינו איסור גרידא אלא קביעת שיעור לסוכה (עפ"י שפת אמת; אבי עזרי סוכה ו, ח. ונקט שם [דלא כבית הלוי] שאין בסוכה זו דין 'פסל היוצא מן הסוכה', כיון שאין בה הכשר סוכה מדרבנן (וע"ע במובא להלן יט.). ואולם יש לדון שמא נחשבת סוכה אחת שיש בה פינה צרה – וע' בבאה"ל ר"ס תרלד).
ואולם דעת הריצ"ג הר"ז"ה התוס' והרא"ש שבסוכה קטנה נחלקו בדאורייתא, האם שיעור סוכה כולל כדי שלחנו, ולא משום גזרה [ובזה הלכה כבית שמאי כמו שפסק רב שמואל בר יצחק]. ועוד מחלוקת אחרת בגזרה דרבנן, כשיושב בסוכה גדולה ושולחנו בתוך הבית; האם חוששים שמא יימשך אחר שלחנו או אין חוששים. ובוה חזרנו לכלל הרגיל שהלכה כבית הלל.

וטעמי המחלוקת בשיעור סוכה – פירש בעל העיטור, לפי שנאמר בסכת תשבו שבעת ימים, 'תשבו' כעין תדורו; בית שמאי סוברים שצריך מקום ישיבה ואכילה עם השלחן [ואפילו אם הכניס שלחנו לשם – הרי זו דירה סרוחה ופסולה. ואפילו שלא בשעת אכילה. פוסקים], ובית הלל סוברים שבישיבה לבדה די, ורבי סבר שצריך שם 'דירה' כבית [שלדעתו סוכה דירת קבע בעינין – להלן ז:], ואין בית פחות מד' על ד' אמות. יש מפרשים אף בדעת הרי"ף שסוכה קטנה שאין בה כדי ראשו ורובו ושולחנו – פסולה מהתורה, ואפילו כשאינו אוכל בה אלא ישן וכד', שכל סוכה שאינה ראויה לכל דבר – אינה סוכה. עפ"י חזו"א (קג, ב) בדעת הרמב"ן. וע"ע בשיטות הראשונים בשער הציון תרלד, ז; בירור הלכה כאן. וכתב שם נפקא מינה לספק וכן לענין 'תעשה ולא מן העשוי'. ונקט שם עפ"י לשון הרמב"ם והשו"ע, שהוא מדאורייתא.

(ע"ב) 'חצר לפי פתחיה מתחלקת...' דעת כמה מהראשונים (עריטב"א כאן; ר"י מגאש ב"ב יא. רמב"ם ועוד) ששותפים הבאים לחלוק בתים וחצרות שקנו או ירשו יחד – מחלקים החצר בשוה, וכאן מדובר בכגון

חצרות הכפרים שכל אחד בונה לו בית בשטח הפקר ואחר כך גדרו מסביב את השטח שלפני הבתים [או כגון יורשים שחילק להם אביהם בתים לכל אחד ואחד במתנת שכיב מרע] – בכגון זה הזכות בחצר של כל אחד נקבעת לפי מספר פתחי הבתים שיש לו בה. ויש סוברים שאפילו באחים שירשו חצר ובתים מאביהם, אם חלקו תחילה הבתים ולאחר מכן באו לחלק החצר – מחלקים אותה לפי פתחי הבתים, שכבר זכו בעת חלוקת הבתים בשטח מסוים בחצר (עפ"י יד רמה ב"ב שם; פרישה קעב. וע"ע ברמב"ן ורשב"א שם. ובדעת רש"י ע' בב"ח שם, ובשו"ת בית יעקב פט ובהערות במסכת סוכה).

'דהני מילי בית דלמהוי קאי – יהבינא ליה חצר, האי דלמיסתר קאי – לא יהבינן ליה חצר. משמע לכאורה שאם בנהו לקיום ואינו עומד להיסתר [וכגון שהמקום דחוק ובנה שם מבנה ארוך וצר שאין בו רוחב ד' – לדעת הסוברים שאין דינו כבית אלא כריבוע ד' ממש. רא"ש הל' מזוזה טז] – נותנים לו. ואולם המאירי פירש הטעם מאחר שאינו ראוי לדירה היאך אתה דן בו פירוק משא. וכ"כ הסמ"ע (ח"מ קעב סק"ח) לפי שאינו ראוי לדור ולהשתמש בו. לפי"ז יש לומר שאעפ"י שבפועל זה משתמש בו, אין זו נחשבת דירת בית ולא נתנו לו שטח בחצר. וכן לפי הטעם שכתב הראב"ד (פ"ב מהלכות שכנים) שלא נתנו לו שטח בחצר יותר מביתו – נראה שאף באופן זה אין לו.

דף ד

'היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין בתוך כ' אמה, אם צלתם מרובה מחמתם כשרה' ואין אומרים, יפסול הסכך שלמעלה מעשרים את הסכך שמתחתיו, וכדין העושה סוכתו תחת האילן שהיא פסולה; יש מפרשים הטעם שלעולם אין הסכך הפסול פוסל את הסכך הכשר שמתחתיו אם זה הכשר צלתו מרובה מחמתו (עתוס' להלן ט: י. לענין סוכה שתחת האילן). ויש אומרים: דוקא כאן אינו פוסל, שסכך למעלה מעשרים אינו סכך פסול בעצם אלא שהגובה גורם (ערא"ש סוף אות יד, עפ"י ר"ת. ע"ע בסיכומים להלן ט-י ולעיל ב).

'היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעית (ריעב"ק) על פני כולה ויש בה הכשר סוכה – כשרה. רש"י כתב שכולה כשרה, גם החלק שמחוץ לאיצטבא, כדין 'פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה' (להלן יט. וכן דעת ראב"ה ומאירי ורא"ש. וכן כתב המגיד-משנה (ד, יד) בדעת הרמב"ם). ויש חולקים וסוברים שאין כשר אלא מעל האיצטבא [שלא שמענו דין 'פסל' בכגון זה שהרי אותו מקום שלמעלה מכ' הוא כסכך פסול. ועוד, לא הכשירו 'פסל' אלא כשהוא נידון כהמשך הסוכה, כגון שממשיך דופן אחד במקום הפסול] (עפ"י רי"ד ריא"ז ר"ן ריטב"א ובעל ההשלמה).

ובאיצטבא מן הצד שאנו מכשירים מדין 'דופן עקומה', אף לפרש"י אין כשר אלא מקום האיצטבא ולא שאר הסוכה (כן מבואר בראב"ה וברא"ש. וע' שפת אמת). וכן הדין בכל מקום שאנו נצרכים להלכה זו, כגון שסיכך סמוך לדופן בסכך פסול פחות מד' אמות – אי אפשר לישב תחת אותו סכך פסול. ושלשה נימוקים מצינו לדין זה; –

- א. כיון שאמרנו 'דופן עקומה' הרי הסכך שלמעלה נידון כאילו הוא הדופן שמתעקם ונכפף, והלא אי אפשר לישב תחת דופן (רש"י יז. ר"ן רא"ש ועוד. וכן פירש ר"א מן ההר (יז). דברי הרמב"ם).
- ב. כיון שאמרנו 'דופן עקומה', אנו דנים כאילו הדופן מפסקת בין שטח האיצטבא לחוץ, שהרי צריכים